

25.6.2020

EOAK/2875/2019

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Mikko Eteläpää

Esitutinnan rajoittamispäätös epäillyssä poliisirikosasiassa

1 OMA ALOITE

Kansliani virkamiehet tekivät tarkastuskäynnin Oulun syyttäjänviraston päätoimipaikkaan Ouluun 11.4.2019.

Tarkastusta varten tilattiin etukäteen tutustuttavaksi aineistoa; muun muassa syyttäjien päätöksiä esitutinnan rajoittamisesta.

Aineistossa kiinnitti huomiota kihlakunnansyyttäjä K:n 29.10.2018 tekemä päätös esitutinnan rajoittamisesta (18/1565, E 18/5381). Kysymys oli päätöksen mukaan poliisitehtävää suorittamassa olleen poliisimiehen epäilystä liikenneturvallisuuden vaarantamisesta tämän ajauduttua kuljettamallaan tunnuksettomalla poliisiautolla, jossa oli hälytysvalot ja -äänet käytössä, ulos tieltä. Asiasta laaditun tutkintailmoituksen mukaan ajoneuvo oli vaurioitunut.

Esitutinnan rajoittamista oli esittänyt Lapin poliisilaitoksen rikosylikomisario H.

K:n päätöksen lisäksi käytössäni oli asiassa kertynyt tutkinta-aineisto.

Asiassa heräsi seuraavia kysymyksiä.

- Onko kysymys ollut sellaisesta asiasta, jossa poliisimiehen epäilyksi tekemän rikoksen tutkinnanjohtajana ei toimi esitutkintalain 2 luvun 4 §:n perusteella syyttäjä?
- Jos kysymys on ollut sellaisesta asiasta, jonka tutkinnanjohtajana ei toimi syyttäjä (eli kysymys on asian käsittelystä sakon ja rikesakon määräämisestä annettussa laissa säädetyssä menettelyssä), voiko asian käsittelyn päättää esitutkintalain 3 luvun 10 §:n mukaisella esitutinnan rajoittamisella?
- Jos asiassa olisi tullut tutkinnanjohtajana toimia syyttäjä, olisiko kihlakunnansyyttäjän tullut reagoida asiaan ja kuinka kihlakunnansyyttäjän olisi tullut tällaisessa asiassa toimia saatuaan esitutinnan rajoittamisesityksen, jonka on tehnyt tutkinnanjohtajana toiminut poliisimies?
- Olisiko asiaa tullut lähtökohtaisesti arvioida liikennetikoksen lisäksi myös virkarikossääntelyn kautta ja jos olisi, olisiko rajoittamisesta päättäneen kihlakunnansyyttäjän tullut kiinnittää huomiota tähän?

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 4 §:n nojalla otin omasta aloitteestani selvittääväksi rikosylikomisario H:n ja kihlakunnansyyttäjä K:n menettelyn asiassa.

2 SELVITYS

Asiassa hankittiin poliisin osalta selvitys rikosylikomisario H:lta. Lausuntonsa antoivat Lapin poliisilaitos, Poliisihallituksen poliisitoimintayksikkö ja Poliisihallitus.

Syyttäjätoimen osalta selvitys pyydettiin kihlakunnansyyttäjä K:lta. Lausuntonsa antoi Valtakunnansyyttäjänvirasto.

3 RATKAISU

3.1 Saadut selvitykset

Poliisin menettely

Rikosylikomisario H katsoo selvityksessään, että kysymys on ollut sellaisesta asiasta, jossa poliisimiehen epäillyksi tekemän rikoksen tutkinnanjohtajana ei toimi syyttäjä. Asian tullessa tutkittavaksi H keskusteli asiasta poliisilaitoksen lakimiehen ja kihlakunnansyyttäjän kanssa. Näiden keskustelujen perusteella päädyttiin käsittelemään asia esitutkintalain 2 luvun 4 §:n mukaisessa järjestyksessä ilman syyttäjätutkinnanjohtajaa; kysymys oli rangaistusmääräysmenettelyssä käsiteltävästä asiasta.

Asian käsittelyn on H:n mukaan voinut päättää esitutkinnan rajoittamisella. Tutkinnan alkuvaiheessa oli selvästi näkyvissä se, että kyseisessä teossa ei täyty liikenneturvallisuuden vaaran-tamisen tunnusmerkistö eikä asiaa tulisi arvioida virkarikossääntelyn näkökulmasta, koska rikosta ei ollut tapahtunut.

Koska poliisilaitoksella ei ollut vaatimuksia asiassa, muuta liikennettä ei tapahtuma-aikaan ollut, autossa olijat eivät loukkaantuneet ja kysymys oli poliisin hälytysajosta, päädyttiin asiassa esitutkinnan rajoittamiseen.

H kertoo, että Lapin poliisilaitos on ollut yhteydessä VKSV:n ns. esikäsitteily-yksikköön syyttäjän rajoituspäätöksen jälkeen ja asiasta sekä tutkinnan prosesseista on keskusteltu. Kyseessä on ollut yksittäistapaus ja tämän tapauksen jälkeen Lapin poliisilaitos on tarkentanut toimintatapaansa siten, että pääsääntöisesti poliisiautolla ajetuissa vahinkotapauksissa, joissa esimerkiksi poliisiautoon tulee suuret vauriot tai liikennevahingossa on toinen osapuoli poliisiauton lisäksi, asia siirretään välittömästi VKSV:n esikäsitteily-yksikköön arvioitavaksi. Tällä menettelyllä maksimoidaan kansalaisten luottamus esitutkinnan puolueettomuuteen ja voidaan varmistua siitä, että tutkinta myös näyttää kansalaisten suuntaan puolueettomalta.

Lapin poliisilaitos katsoo, että kyseinen asia olisi tullut siirtää poliisirikostutkintaan siinä vaiheessa, kun on päätetty, ettei asiaa päätetä sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain mukaisessa menettelyssä. Asiassa ei ole kuitenkaan ollut syytä epäillä virkarikosta teon vähäisyyden vuoksi. Rajoitusesityksen tekeminen ei ole mahdollista sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain perusteella, minkä vuoksi sen käyttö ei tässä tapauksessa ole ollut mahdollista.

Poliisilaitos toteaa muun muassa, että esitutkintalain 2 luvun 4 §:n 1 momentissa todetaan, että syyttäjä ei toimi tutkinnanjohtajana, jos asia käsitellään sakon ja rikesakon määräämisestä annetussa laissa (754/2010) säädetyssä menettelyssä. Kyseisen esitutkintalain kohdan mukaan

prosessi on vietävä läpi sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain (754/2010) mukaisessa menettelyssä, jolloin päätösvaihtoehtoina on sakko tai rikesakko.

Se että sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain (754/2010) 7 §:n 2 momentin mukaan asiassa toimitetaan suppea esitutkinta, ei mahdollista esitutkintalain 3 luvun 10 §:ssä tarkoitettua rajoitusmahdollisuutta. Esitutkintalain 11 luvun 2 §:n mukaan suppeassa esitutkinnassa ei ole tutkinnanjohtajaa, jolloin esitutkinnan rajoittaminen ei ole mahdollista, koska esitutkintalain 3 luvun 10 §:n mukaan rajoitusesityksen tekee tutkinnanjohtaja. Mikäli asiassa tarvitaan tutkinnanjohtaja, ei asia ole esitutkintalain 2 luvun 4 §:n 1 momentissa tarkoitettu asia vaan niin sanottu normaali poliisirikosasia, jossa tutkinnanjohtajana toimii syyttäjä.

Poliisilaitoksen mukaan poliisihallituksen antaman poliisin tekemäksi epäillyn rikoksen tutkinnasta annetun ohjeen tapahtuma-aikaan voimassa ollut kohta 6.1 on ristiriitainen ja saattanut vaikuttaa tutkinnanjohtajan käsitykseen siitä, millaisia päätösvaihtoehtoja esitutkintalain 2 luvun 4 §:n 1 momentin kaltaisissa tapauksissa on käytössä. Rajoitusesityksen tekeminen ei ole mahdollista sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain perusteella, jonka vuoksi sen käyttö ei tässä tapauksessa ole ollut mahdollista. Rajoitusesityksen tekemiseen on saattanut vaikuttaa ohjeen kirjaus toimenpiteistä luopumisesta.

Poliisihallituksen poliisitoimintayksikkö toteaa lausuntonaan selvitys- ja lausuntopyynnössä esitettyihin kysymyksiin:

- Sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain mukaisessa sakkomenettelyssä voidaan käsitellä yksinkertaisia ja selviä rikosasioita, joista ei ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin rikesakko, sakko tai enintään kuusi kuukautta vankeutta.
- Esitutkintaviranomainen voi päättää rikosasian käsittelyn sakkomenettelyssä vain a) rikesakkomääräyksen tai sakkomääräyksen määräämiseen taikka b) sakkovaatimuksen tai rangaistusvaatimuksen antamiseen. Sakkomenettelyssä rikosasian käsittely ei voi päättyä toimenpiteistä luopumiseen tai huomautuksen antamiseen, eikä esitutkintaa voi rajoittaa esitutkintalain 3 luvun 10 §:n perusteella.
- Poliisirikosasian voi käsitellä sakkomenettelyssä, jos sakkomenettelyssä käsiteltävän rikosasian käsittelyn edellytykset täyttyvät. Poliisirikosasian tulee olla yksinkertainen sekä selvä, ja siitä ei saa olla säädetty ankarampaa rangaistusta kuin rikesakko, sakko tai enintään kuusi kuukautta vankeutta. Jos poliisirikosasiaan liittyy virkarikosepäily, ei asiaa voi käsitellä sakkomenettelyssä, koska virkarikokset ovat rajattu sakkomenettelyn asiallisen soveltamisalan ulkopuolelle.

Lausunnossa katsotaan, että sakkomenettelyssä ei voida päätyä sakon määräämiseen ja sakon antamisen lisäksi muunlaiseen ratkaisuun, vaikka sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain 6 §:ssä on säädetty toimenpiteistä luopumisesta. Ei siis ole mahdollista, että:

1. esitutkintaviranomainen ensin arvioisi rikosasian soveltumisen sakkomenettelyyn, jonka jälkeen
2. esitutkintaviranomainen aloittaa sakkomenettelyn soveltamisen, mutta
3. päättää rikosasian esitutkinnan, sakkoa määräämättä tai antamatta, antamalla rikoksesta epäillylle esimerkiksi huomautuksen.

Poliisimiehen epäilyksi tekemien rikosten (niin sanotut poliisirikokset) esitutkintaa koskevat esitutkintalaissa säädetty erityiset tutkintajärjestelyt. Esitutkintalain 2 luvun 4 §:n 1 momentin mukaan syyttäjä johtaa esitutkintaa, jos poliisimiehen epäillään tehneen rikoksen virkatehtävän

suorittamisen yhteydessä. Vaikka poliisimiehen tekemäksi epäiltyä rikosta ei ole tehty virkatehtävien suorittamisen yhteydessä, syyttäjä voi rikoksen vakavuuden tai asian laadun sitä muuten edellyttäessä päättää ryhtymisestään tutkinnanjohtajaksi. Syyttäjä voi edellä tarkoitetuissa tapauksissa johtaa esitutkintaa myös siltä osin kuin asiassa on poliisimiehen lisäksi muu epäilty, jos se on asian selvittämiseksi tarkoituksenmukaista.

Käsillä oleva asia on lausunnon mukaan voinut soveltua sakkomenettelyyn, vaikka kyse on ollut poliisirikosasiasta. Jos kokonaisuuteen olisi liittynyt virkarikos, olisi virkarikosepäily estänyt sakkomenettelyn käytön kokonaan sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain 1 §:n 3 momentissa säädetyn mukaisesti.

Sakkomenettelyn käyttäminen poliisirikosten esitutkinnassa tarkoittaa aina sitä, että rikoksesta epäillylle poliisimiehelle annetaan epäilystä sakkomenettelyyn sopivasta poliisirikoksesta sakko. Muunlainen ratkaisu ei voi olla sakkomenettelyssä mahdollinen, eikä sakkomenettelyssä minkään rikosasian käsittely voi päättyä huomautuksen antamiseen, toimenpiteistä luopumiseen tai esitutkinnan rajoittamiseen. Poliisirikosten käsittelyssä tämä tarkoittaakin sitä, että ainoastaan sakon antaminen sakkomenettelyssä on poliisirikosasioissa poliisiin esitutkintatoimivaltaan kuuluva ratkaisu, joka päättää poliisirikoksen esitutkinnan. Muut esitutkinnan päättävät, lopettavat ja rajoittavat toimenpiteet kuuluvat syyttäjätutkinnanjohtajan toimivaltaan.

Mitä tulee Lapin poliisilaitoksen lausunnossaan esittämään Poliisihallituksen ohjeen ristiriitaisuuteen, poliisitoimintayksikkö toteaa lausunnossaan, että Poliisihallituksen ohjeessa (POL-2017-1599) ei käsitellä esitutkinnan rajoittamista. Esitutkinnan rajoittamista ei ole myöskään käsitelty muullakaan tavoin ohjeen kohdassa 6.1, jossa on kyse sakkomenettelyssä käsiteltävistä asioista. Poliisihallitus aikoo kuitenkin päivittää ohjeen kohdan 6.1, koska ohjeessa esitetty menettely – poliisirikosasian ohjaaminen sakkomenettelyyn ja huomautuksen antaminen – on tarkoituksenmukaisuusnäkökohdista huolimatta voimassa olevan esitutkintalain sekä sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain kanssa ristiriidassa. Totean, että Poliisihallitus on sittemmin muuttanut ohjeen kohtaa 6.1.

Poliisihallituksen laillisuusvalvonta viittaa lausuntonaan Poliisihallituksen poliisitoimintayksikön lausuntoon. Poliisihallituksen kanta käy kattavasti ilmi poliisitoimintayksikön lausunnosta, eikä sillä ole enempää lausuttavaa asiasta.

Syyttäjän menettely

Kihlakunnansyyttäjä (nyk. aluesyyttäjä, apulaispäälikkö) K kertoo selvityksessään katsonneensa, että kysymys on asiasta, joka voidaan käsitellä sakon ja rikesakon määräämisestä annetussa laissa tarkoitetussa menettelyssä, jolloin syyttäjä ei toimi tutkinnanjohtajana. Edelleen hän kertoo katsonneensa, että asian voi päättää esitutkinnan rajoittamisella. Asiassa ei K:n mukaan voitaisi osoittaa poliisimiehen tahallisuutta tai huolimattomuutta niin, että liikenneturvallisuuden vaarantamisen tunnusmerkistö täytyisi, ottaen huomioon, että kyseessä on ollut virkatehtävään kuulunut hälytysajo, jossa on yritetty pysäyttää moottoripyörää.

Harkinnassaan K on katsonut, ettei kyse ole ollut virkarikossäännöksissä tarkoitettusta tahallisuudesta tai huolimattomasta menettelystä niin, että asiaa olisi tullut arvioida virkarikossääntelyn kautta. Kysymys on ollut poliisin virkatehtävästä, jossa on käytetty sallittua menettelyä pakenevan henkilön tavoittamiseksi ja ulosajo on johtunut ennalta-arvaamattomasta tilanteesta. Mikäli asiaa arvoitaisiin huolimattomana menettelynä, asiaa tulisi K:n mukaan arvioida kokonaisuutena arvostellen vähäisenä, jolloin tuottamuksellisenkaan virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistö ei täytyisi. Näin ollen K ei ole kiinnittänyt asiaan tutkinnanjohtajan huomiota.

Valtakunnansyyttäjänvirasto toteaa lausunnossaan, että vaikka poliisirikosasia voitaisiinkin luonteensa puolesta sinänsä käsitellä sakon ja rikesakon määräämisestä annetussa laissa (754/2010) säädetyssä menettelyssä (jäljempänä sakkomenettely), on tutkinnanjohtajana kuitenkin aina oltava syyttäjä, jos asiaa ei tosiasiallisesti käsitellä sakkomenettelyssä. Poikkeuksen muodostavat virkatehtävien suorittamisen ulkopuolella tehdyksi epäilty rikokset, joiden tutkinnanjohtajana syyttäjä toimii vain, jos tapauskohtaisesti niin päättää. Tällaisesta tilanteesta ei nyt kuitenkaan ole kysymys. Esitutinnan rajoittamisesityksen voi poliisirikosasiassakin tehdä ainoastaan tutkinnanjohtaja.

Esitutinnan rajoittaminen ei perustu sakon ja rikesakon määräämisestä annettuun lakiin, vaan esitutkintalakiin. Muun lainsäädännön kuin sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain perusteella tehtävä toimenpiteistä luopuminen ei ole asian käsittelyä sakkomenettelyssä.

Vaikka asia olisi ollut alun perin tarkoitus käsitellä loppuun saakka sakkomenettelyssä, olisi tutkinnanjohtajuus tullut siirtää syyttäjälle siinä vaiheessa, kun käsittely on siirretty pois sakkomenettelystä ja asiassa on tehty esitutinnan rajoittamisesitys. Kuitenkin, koska tässä tapauksessa olisi tullut Valtakunnansyyttäjänviraston mukaan arvioitavaksi myös virkarikoksen mahdollisuus, asiaa ei sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain 1 § 3 momentin mukaan edes voitaisi käsitellä sakkomenettelyssä.

Kihlakunnansyyttäjä K:n olisi lausunnon mukaan tullut reagoida tilanteeseen jättämällä tutkimatta esitutinnan rajoittamisesitys, koska poliisin tutkinnanjohtajalla ei ole toimivaltaa sellaisen tekemiseen poliisirikosasiassa, jonka tutkinnanjohtajana kuuluu olla syyttäjä. Hänen olisi tullut joko itse ilmoittaa tai kehottaa Lapin poliisilaitoksen rikosylikomisariota ilmoittamaan kyseisestä poliisirikosasiasta Valtakunnansyyttäjänviraston poliisirikosten käsittely-yksikköön, jossa olisi määrätty asiaan syyttäjätutkinnanjohtaja.

Virkarikossäännösten osalta Valtakunnansyyttäjänvirasto toteaa, että K:n ei olisi edellä mainituilla perusteilla tullut lainkaan ottaa rikosylikomisarion tekemää esitutinnan rajoittamisesitystä ratkaistavakseen.

Siinä tapauksessa, että rajoittamisesityksen olisi tehnyt toimivaltainen syyttäjätutkinnanjohtaja, olisi syyttäjän pitänyt arvioida 'ei näyttää' -rajoittamisperusteen soveltuvuus koko rikokseksi epäiltyyn menettelyyn, ei pelkästään tutkinnanjohtajan ilmoittamaa rikosnimikettä koskevaan tunnusmerkistöön. Lausunnon mukaan syyttäjän harkintavalta on rajoittamisesiassa sidottu tutkinnanjohtajan rajoittamisesityksen perusteeseen, mutta ei hänen ilmoittamaansa rikosnimikkeeseen.

Epäilty liikennerikos on tässä tapauksessa tehty virkatehtävän yhteydessä hälytysajossa. Poliisimiehen virkavelvollisuus saa sisältönsä lain ja asetusten lisäksi mahdollisista poliisin antamista ohjeista ja määräyksistä. Virkarikoksen tunnusmerkistö voi sen vuoksi täytyä rikokseksi epäillyn menettelyn eri vaiheessa ja eri toimella kuin liikenneturvallisuuden vaarantamisen tunnusmerkistö. Syyttäjän tulisi arvioida 'ei näyttää' -rajoittamisperusteen soveltuvuus myös virkarikosta koskevaan tunnusmerkistöön ja ottaa virkarikoksen mahdollisuus puheeksi tutkinnanjohtajan kanssa.

Koska syyttäjä ei voi tehdä rajoittamispäätöstä ilman tutkinnanjohtajan esitystä, tulisi syyttäjän ottaa virkarikos puheeksi siinäkin tapauksessa, että syyttäjä katsoisi 'ei näyttää' -rajoittamisperusteen soveltuvan myös virkarikosta koskevaan tunnusmerkistöön. Tällöin tutkinnanjohtaja

saisi mahdollisuuden arvioida rajoittamisperusteen olemassaolon uudelleen ja tarvittaessa täydentää tekemäänsä rajoittamisesitystä tai peruuttaa se, mikäli hän ei olisi ottanut virkarikoksen mahdollisuutta aiemmin huomioon.

Kihlakunnansyyttäjä K on selvityksensä mukaan ottanut asiaa ratkaistessaan huomioon myöskin virkarikoksia koskevat tunnusmerkistöt. Esitutinnan rajoittamispäätöksessä ei kuitenkaan ole tästä mainintaa. K ei myöskään ole kiinnittänyt poliisitutkinnanjohtajan huomiota asiaan, koska on katsonut 'ei näyttöä' - perusteen soveltuvan myös virkarikoksia koskeviin tunnusmerkistöihin.

Muuta

Saatuaan selvitys- ja lausuntopyynnön asiassa apulaisvaltakunnansyyttäjä on 13.6.2019 antamallaan päätöksellä (Dnro 248/21/19) ottanut esitutinnan rajoittamisesityksen ratkaistavakseen ja kumonnut K:n päätöksen.

Päätöstään apulaisvaltakunnansyyttäjä on perustellut sillä, että esitutinnan rajoittaminen ei perustu sakon ja rikesakon määräämisestä annettuun lakiin, vaan esitutkintalakiin. Muun lainsäädännön kuin sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain perusteella tehtävä toimenpiteistä luopuminen ei ole asian käsittelyä sakkomenettelyssä. Koska esitutinnan rajoittaminen ei ole sakkomenettelyä, olisi tutkinnanjohtajana tässä tapauksessa tullut olla syyttäjä. Koska epäilty rikos on tehty virkatehtävän yhteydessä, ei tutkinnanjohtajuutta olisi voitu siirtää poliisille. Vaikka asia olisi tässä tapauksessa ollut alun perin tarkoitettu käsitellä loppuun saakka sakkomenettelyssä, olisi tutkinnanjohtajuus tullut siirtää syyttäjälle siinä vaiheessa, kun käsittely on siirretty pois sakkomenettelystä ja asiassa on tehty esitutinnan rajoittamisesitys.

Päätöksellään apulaisvaltakunnansyyttäjä saattoi asian Valtakunnansyyttäjänviraston poliisirikosten esikäsittely-yksikön käsiteltäväksi syyttäjätutkinnanjohtajan määräämistä varten. Tutkinnanjohtajana toimivan syyttäjän tuli arvioida, onko asiassa syytä epäillä virkarikosta. Syyteoikeus 13.5.2017 tapahtuneesta epäilystä liikenneturvallisuuden vaarantamisesta oli vanhentunut jo ennen tässä asiassa tekemääni selvitys- ja lausuntopyyntöä.

Em. johdosta poliisirikosten määrättynä tutkinnanjohtajana toimiva kihlakunnansyyttäjä S teki 4.7.2019 päätöksen 19/843 (R 19/550), jossa hän hankitun selvityksen perusteella katsoi, että ulosajo ei aiheutunut tahallisesta ylinopeudesta tai liikennesääntöjen vastaisesta menettelystä. Kyse oli korkeintaan vähäisestä huolimattomuudesta. Virkarikoksena arvioituna tekoa on pidettävä kokonaisuutena arvostellen niin vähäisenä, ettei virkavelvollisuuden rikkomisen tai tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistö täyty. Asiassa ei aloitettu esitutkintaa.

3.2 Oikeusohjeita

Esitutkintalain 2 luvun 4 §:n 1 momentin mukaan syyttäjä johtaa esitutkintaa, jos poliisimiehen epäillään tehneen rikoksen virkatehtävän suorittamisen yhteydessä. Vaikka poliisimiehen tekemäksi epäiltyä rikosta ei ole tehty virkatehtävien suorittamisen yhteydessä, syyttäjä voi rikoksen vakavuuden tai asian laadun sitä muuten edellyttäessä päättää ryhtymisestään tutkinnanjohtajaksi. Syyttäjä voi edellä tarkoitetuissa tapauksissa johtaa esitutkintaa myös siltä osin kuin asiassa on poliisimiehen lisäksi muu epäilty, jos se on asian selvittämiseksi tarkoituksenmukaista. Syyttäjä ei toimi tutkinnanjohtajana, jos asia käsitellään sakon ja rikesakon määräämisestä annetussa laissa (754/2010) säädetyssä menettelyssä.

Esitutkintalain 5 luvun 1 §:n mukaan esitutkintaviranomaisen on viipymättä ilmoitettava syyttäjälle asiasta, jossa rikoksesta epäiltynä on poliisimies, jollei asiaa käsitellä sakon ja rikesakon määräämisestä annetussa laissa säädettyssä menettelyssä. Syyttäjälle on lisäksi ilmoitettava tutkittavaksi tulleesta rikoksesta, jonka esitutkinta- ja syyttäviviranomaiset ovat yhdessä niille kuuluvan toimivallan perusteella päättäneet kuuluvan ilmoitusvelvollisuuden piiriin tai josta syyttäjä on pyytänyt ilmoittamaan.

Sakon ja rikesakon määräämistä koskevan lain (jälj. sakkolaki) 1 luvun 1 §:n 3 momentin mukaan tämän lain mukaisessa menettelyssä ei saa käsitellä virkarikosta koskevaa asiaa eikä merilain (674/1994) 20 luvussa tai sotilasoikeudenkäyntilain (326/1983) 2 §:ssä tarkoitettua asiaa.

Sakkolain 1 luvun 6 §:n (Toimenpiteistä luopuminen) mukaan poliisimiehen, tullimiehen, rajavartiomiehen ja erätarkastajan oikeudesta antaa huomautus tai jättää tekemättä ilmoitus rikkomuksesta ja syyttäjän oikeudesta jättää syyte nostamatta on voimassa, mitä niistä erikseen säädetään.

Sakkolain 1 luvun 7 §:n 2 momentin mukaan tässä laissa tarkoitetun rikkomuksen selvittämiseksi toimitetaan esitutkintalain (805/2011) 11 luvun 2 §:ssä tarkoitettu suppea esitutkinta, jossa selvitetään ainoastaan ne seikat, jotka ovat välttämättömiä sakkovaatimuksen, sakkomääräyksen, rikesakkomääräyksen tai rangaistusvaatimuksen antamiseksi. Esitutkinta saadaan tällöin toimittaa noudattamatta mainitun lain 4 luvun 10 §:n 2 momentin ja 13 ja 16 §:n sekä 7 luvun 14–16 §:n säännöksiä.

Esitutkintalain 3 luvun 14 §:ssä säädetään suppean esitutkinnan edellytyksistä:

Yksinkertaisissa ja selvissä asioissa esitutkinta saadaan suorittaa suppeana siten kuin siitä jäljempänä säädetään, jos teosta ei ole yleisen rangaistuskäytännön mukaisesti odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa.

Poliisimiehen tekemäksi epäilty rikoksen johdosta saadaan toimittaa suppea esitutkinta vain, jos asia käsitellään sakon ja rikesakon määräämisestä annetussa laissa säädettyssä menettelyssä.

Tutkinnanjohtaja päättää tarvittaessa siitä, toimitetaanko esitutkinta täydellisenä vai suppeana.

Esitutkintalain 11 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan suppeassa esitutkinnassa ei ole tutkinnanjohtajaa.

3.3 Kannanotto

Poliisirikosten tutkinnanjohtajuudesta

Poliisin tekemiksi epäiltyjen rikosten tutkinnan johdon syyttäjälle siirtämisen perusteena oli huoli siitä, että luottamus esitutkinnan puolueettomuuteen vaarantuu, jos rikoksesta epäilty kuuluu tutkinnan toimittavaan organisaatioon. Tutkinnanjohtajuuden antamisella syyttäjälle pyritään turvamaan se, että esitutkinta näissä rikoksissa toimitetaan epäiltyyn asemaan siihen vaikuttamatta ja yleisön esitutkinnan puolueettomuutta kohtaan tuntemaan luottamuksen ylläpitämiseksi. Tällöin poliisi ei voi omalla päätöksellään jättää asiaa esimerkiksi tutkimatta, vaan tutkintaa koskevat ratkaisut tekee poliisiorganisaation ulkopuolinen viranomaisen.

Edellä olevan johdosta ja lain tavoitteiden toteuttamisen johdosta on tärkeitä, että poliisirikosten tutkintajärjestelyä koskevaa sääntelyä noudetaan tinkimättömästi.

Poliisirikosten tutkintajärjestelyä koskevan esitutkintalain 2 luvun 4 §:n 1 momentin 1. virkkeen mukaan syyttäjä johtaa esitutkintaa, jos poliisimiehen epäillään tehneen rikoksen virkatehtävän suorittamisen yhteydessä. Virkkeen sanamuodon perusteella tutkinnanjohtajuus ei ole sidottu siihen, epäilläänkö poliisimiestä ns. virkarikoksesta (rikoslain 40 luvussa säännellyt virkarikokset).

Esitutkintalain 2 luvun 4 §:n 4. virkkeen mukaan syyttäjä ei toimi tutkinnanjohtajana, jos asia käsitellään sakon ja rikesakon määräämisestä annetussa laissa säädettyssä menettelyssä. Asiaa koskevan hallituksen esityksen HE 222/2010 vp mukaan momentin neljäs virke rikesakko- ja rangaistusmääräysasioiden rajaamisesta syyttäjän tutkinnanjohtajuuden ulkopuolelle koskisi periaatteessa kaikkia momentin kolmessa ensimmäisessä virkkeessä tarkoitettuja tapauksia (s. 168).

Korostan vielä, että niin valtakunnansyyttäjän yleisessä ohjeessa VKS:2019:1 ”Poliisimiehen tekemäksi epäillyn rikoksen esitutkinta ja poliisirikosasiassa tehdystä syyteharkintaratkaisusta ilmoittaminen” kuin Poliisihallituksen ohjeessa POL-2017-1599 ”Poliisin tekemäksi epäillyn rikoksen tutkinta” todetaan, että sakkolain soveltamisen osalta tulkinvaraisissa tapauksissa asia tulee siirtää syyttäjän tutkinnanjohtajuuteen.

Myös silloin, kun on epäselvää tai tulkinvaraista, onko teko tehty virkatehtävän suorittamisen yhteydessä, on poliisin mielestäni syytä ilmoittaa poliisimiehen tekemäksi epäilystä rikoksesta syyttäjälle.

Esitutinnan rajoittamisesta

Esitutkintalain 3 luvun 10 ja 10 a §:ssä säädetään esitutinnan rajoittamisesta. Sääntelyn mukaan esitutinnan rajoittamista esittää tutkinnanjohtaja ja siitä päättää syyttäjä.

Esitutkintalain 11 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan suppeassa esitutkinnassa ei ole tutkinnanjohtajaa.

Sakkolain 1 luvun 7 §:n 2 momentin mukaan sakkolaissa tarkoitetun rikkomuksen selvittämiseksi toimitetaan suppea esitutkinta.

Edellä olevan perusteella on selvää, että sakkomenettelyssä käsiteltävässä asiassa ei voi tulla kysymykseen esitutinnan rajoittaminen.

Menettelyn arviointi

Rikosylikomisario H kertoo selvityksessään, että tutkinnan alkuvaiheessa asian johdosta on oltu yhteydessä syyttäjään – tätä tukee syyttäjältä saadun selvityksen liitteenä oleva viestien vaihto – ja tämän perusteella asia on päädytty käsittelemään sakkolain mukaisessa menettelyssä.

Nyt käsillä olevassa tapauksessa on ollut kysymys poliisimiehen epäilystä liikenteen vaarantamisesta, joka on tapahtunut poliisiautolla suoritetun hälytysajon yhteydessä. Kysymys on siten ollut ”virkatehtävän suorittamisen yhteydessä” tehdystä epäilystä rikoksesta. Käytettävissäni

olevassa aineistossa on poliisilaitoksen tutkintamuistio, jossa on arvioitu auton menevän lunastukseen, joten kysymys ei näytä tutkinnan alkuvaiheeseen näkökulmasta asiaa arvioiden olleen aivan vähäisestä epäilystä liikennerikoksesta.

Edellä esitetyin perustein asiassa olisi tutkinnan alkuvaiheessa pitänyt tulla arvioitavaksi myös virkarikoksen mahdollisuus. Tällaisen arvion voi poliisimiehen kohdalla tehdä vain poliisirikosten tutkinnanjohtajaksi määrätty syyttäjä. Valtakunnansyyttäjänviraston lausunnonkin mukaan tässä tapauksessa olisi tullut arvioitavaksi virkarikoksen mahdollisuus eikä asiaa siten edes olisi voitu käsitellä sakkomenettelyssä.

Oikea menettely asiassa olisi ollut, että asiasta olisi heti tapahtuman jälkeen ilmoitettu Valtakunnansyyttäjänviraston poliisirikosten käsittely-yksikköön ja asian käsittelyn jatkoon olisi ratkaisut poliisirikosten tutkinnanjohtajaksi määrätty syyttäjä.

Kun asiassa on kuitenkin vastoin edellä todettua päädytty asian käsittelemiseen sakkolain mukaisessa menettelyssä, totean lisäksi, että asian käsittelyä ei olisi sakkomenettelyssä ollut mahdollista päättää esitutkinnan rajoittamiseen.

Katson rikosylikomisario H:n menetelleen lainvastaisesti siinä, että hän on esiintynyt sakkomenettelyssä käsitellyssä asiassa tutkinnanjohtajana ja tehnyt esityksen esitutkinnan rajoittamisesta, vaikka kumpikaan niistä ei ole sakkomenettelyssä mahdollista.

Kihlakunnansyyttäjä K:n olisi edellä kerrotuin perustein tullut havaita, että rikosylikomisario H:lla ei ole asiassa toimivaltaa tehdä esitystä esitutkinnan rajoittamisesta. Hänen olisi tullut valtakunnansyyttäjän viraston lausunnossa esitetyin tavoin jättää rajoittamisesitys tutkimatta. Koska asiassa olisi tullut arvioitavaksi myös virkarikoksen mahdollisuus hänen olisi tullut joko itse ilmoittaa tai kehottaa Lapin poliisilaitoksen rikosylikomisariota ilmoittamaan kyseisestä poliisirikosasiasta Valtakunnansyyttäjänviraston poliisirikosten käsittely-yksikköön, jossa olisi määrätty asiaan syyttäjätutkinnanjohtaja.

Katson K:n menetelleen lainvastaisesti, kun hän on tehnyt asiassa päätöksen esitutkinnan rajoittamisesta.

Pidän hämmästyttävänä sitä, että sekä kihlakunnansyyttäjä K:lla että rikosylikomisario H:lla on ollut virheellinen käsitys tutkinnanjohtajuudesta ja esitutkinnan rajoittamisen mahdollisuudesta sakkomenettelyssä käsitellyssä poliisirikosasiassa.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3 esittämäni käsitykset menettelyn lainvastaisuudesta rikosylikomisario H:n ja aluesyyttäjä K:n tietoon.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennökset tästä päätöksestäni heille.

Ilmoitan ratkaisustani myös Lapin poliisilaitokselle, Poliisihallitukselle ja valtakunnansyyttäjän toimistolle.